

RAPPORT

VÄRMDÖ KOMMUN

Inventering av kemikalier i Värmdö kommuns verksamheter

UPPDRAKSNUMMER 1155990

2013-10-23

STHLM FÖRORENADE OMRÅDEN OCH KEMI-KALIER

HELENA SCHMIDT

Sammanfattning

Värmdö kommun har tagit fram en plan för att minska andelen farliga ämnen i den kommunala verksamheten. Sweco har fått i uppdrag av kommunen att som ett första led i implementeringen av planen inventera kemikalier i valda verksamheter.

Uppdraget bestod i att inventera kemikalier hos fyra verksamheter: Solbackens förskola, Ekedalsskolan/Kvarnberget, Gustavsgården och kommunens vatten/avloppsverksamhet (VA) samt gatu- och parkverksamhet. Även brevinventeringar gjordes hos ytterligare 19 skolor och förskolor.

Sammanlagt inventerades 521 kemikalier, varav 65 var högst eller näst högst prioriterade enligt Värmdös plan. Förekomsten av de i planen prioriterade kemikalierna varierade mellan verksamheterna. Merparten av de kemikalier som fanns och som prioriteras i planen, har märkningen "frätande" eller "starkt frätande" och tillhör prioriteringsnivå b i Värmdös plan för utfasning av kemikalier. Enligt Värmdös plan ska dessa kemikalier om möjligt substitueras med mindre skadliga kemikalier.

Värmdö kommun bör nu fatta beslut om det fortsatta inventerings- och substitutionsarbetet. Frågor som bör ställas är hur resultaten från de genomförda inventeringarna ska användas, om samtliga verksamheter i kommunen bör inventeras, om särskilda utbildningsinsatser behövs, på vilka grunder beslut om substitution ska fattas, hur ansvaret ska se ut för fortsatt inventering och substitution och hur arbetet ska följas upp. Ett förslag på uppföljning av denna inventering är att göra en fullständig inventering av en av de valda enheterna, med avseende på varor och inbyggda material.

Det är svårare att bedriva substitutionsarbete när verksamheterna själva styr sina inköp. Upphandling kan vara ett kraftfullt verktyg i arbetet med att fasa ut skadliga kemikalier, och kemikaliekrav vid upphandling bör ställas på såväl kemiska produkter som på varor. Gemensamma inköp för flera enheter skulle underlätta detta arbete.

Flera av de verksamheter som inventerades använder en stor mängd kemikalier och det bedöms finnas ett behov av att se över kemikalieanvändningen. Att ha en helhetsbild av kemikalieanvändningen har flera syften, dels miljömässigt, dels ekonomiskt då dubbelinköp kan undvikas. Även om merparten av de inventerade kemikalierna inte har de högsta prioriteringarna enligt Värmdös plan, så utgör en stor kemikalieanvändning ändå en miljöbelastning.

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	1
2	Uppdraget	1
3	Planering och genomförande	1
4	Resultat	2
4.1	Inventering genom besök / telefonkontakt	2
4.2	Brevinventering	2
4.3	Egenskaper hos de inventerade kemikalierna	3
5	Slutsatser och rekommendationer	3

Bilagor

1. Resultat av inventering vid besök
2. Resultat av brevinventeringar utom Djurö skola
3. Resultat av brevinventering från Djurö skola

RAPPORT
2013-10-23

INVENTERING AV KEMIKALIER I VÄRMDÖ KOMMUNS VERKSAMHETER

1 BAKGRUND

Värmdö kommun har tagit fram en plan för att minska andelen farliga ämnen i den kommunala verksamheten. Som ett första led i implementeringen av planen inventeras kemikalier i valda verksamheter i kommunen, dels för att få en bild av vilka kemikalier som används, dels som underlag för utfasning eller substitution. Sweco har fått i uppdrag att genomföra denna inventering.

2 UPPDRAGET

Uppdraget bestod i att inventera kemikalier hos förskolor, skolor, äldreboende och vatten/avloppsverksamhet (VA). Att dessa verksamheter prioriterades har sin förklaring i att förskolor, skolor och äldreomsorg är stora verksamheter inom kommunen, och inom kommunalt vatten och avlopp hanteras stora mängder kemikalier. Uppdraget omfattade även genomförande av brevinventeringar hos skolor och förskolor, för att få ett större underlag vad gäller kemikalieanvändningen i verksamheter där barn och unga vistas stora delar av tiden.

3 PLANERING OCH GENOMFÖRANDE

Följande verksamheter valdes ut:

- Solbackens förskola
- Ekedalsskolan/Kvarnberget
- Gustavsgårdens äldreboende
- Central vatten- och avloppsrening

Besök avtalades per telefon och genomfördes under oktober och november månad. Genom kontakt med VA-verksamheten genomfördes även en inventering av kemikalier som används i stadsbyggnadskontorets gatu- och parkverksamhet. Inventeringen för Ekedalsskolan gjordes via telefonkontakter med skolan vid flera tillfällen.

Ytterligare 19 skolor och förskolor fick i början av oktober brev, där de ombads att själva utföra en inventering, och rapportera in resultaten från inventeringen till Sweco. Dessa var Brunns skola, Farstavikens skola, Fågelviksskolan, Djurö skola, Hemmesta F-5, Hemmesta 6-9, Kyrkskolan, Munkmoraskolan, Viks skola, Ösbyskolan, Blomkulans förskola, Blåsippans förskola, Haghulta förskola, Labyrintens förskola, Lövhamra naturförskola, Munkmora förskola, Torshäll förskola, Vikingens förskola och Åkerlyckans förskola.

Resultatet av inventeringarna sammanställdes i Excel-filer (se bilagor). Kemikalier med märkning som är högprioriterad (dvs högst eller näst högst

prioritet) för att substitueras enligt Värmdös plan, är markerade med gult i sammanställningen.

4 RESULTAT

4.1 INVENTERING GENOM BESÖK / TELEFONKONTAKT

På Solbacken gjordes en inventering av kemikalieförråd och en rundvandring gjordes också i verksamheten. Kemikalielistor baserade på inköp gicks igenom tillsammans med verksamhetsansvarig. Städkemikalier köps in av städentreprenören (Mälarstäd) och enheten har ingen möjlighet att påverka vilka kemikalier som köps in. I övrigt bestämmer man själv på enheten vad man köper in, även leverantörerna är valfria. 55 kemikalier fanns, varav 5 prioriterade.

Kvarnberget inventerades genom att alla laboratoriekemikalier gicks igenom på plats med undantag för de kemikalier som förvarades i det skåp där inga särskilt farliga ämnen finns. Anledningen till detta var att den stora mängd kemikalier som fanns omöjliggjorde en fullständig inventering med hänsyn till tidsramen för projektet. Därför prioriterades särskilt farliga ämnen. Säkerhetsdatablad som fanns i laboratoriet var gamla och många kemikalier uppgavs inte ha använts på mycket lång tid. Enligt laboratorieansvarig har en utrensning planerats, men har ännu inte blivit av. Inventering av resterande kemikalier på Kvarnbacken samt på Ekedalsskolan gjordes via telefonkontakter med biträdande rektor. På enheten bestämmer man själv vad man köper in. 125 kemikalier fanns, varav 20 prioriterade.

Gustavsgården inventerades tillsammans med inköpsansvarig samt kökspersonal genom att listor från inköp gicks igenom och en rundvandring gjordes i köket. Städkemikalier köps in av städentreprenören (Mälarstäd) och enheten har ingen möjlighet att påverka vilka kemikalier som köps in. I övrigt bestämmer man själv på enheten vad man köper in. 22 kemikalier fanns, varav 4 prioriterade.

Vatten- och avloppsreningskemikalier inventerades genom telefonsamtal med kemikalieansvarig. Ett besök genomfördes på stadsbyggnadskontorets gatu- och parkverksamhet, där kemikalielistor från inköp gicks igenom tillsammans med gruppchefen. Enheten bestämmer själva vad de vill köpa in. 19 kemikalier fanns, varav 2 prioriterade.

Totalt inventerades alltså 221 kemikalier, varav 31 var högst eller näst högst prioriterade enligt Värmdös plan.

4.2 BREVINVENTERING

Svar från brevinventeringarna inkom från följande 13 verksamheter: Torshälls förskola, Hemmesta 1-5, Viks skola, Fågelviksskolan, Munkmoraskolan, Munk- och kopparmora förskola, Blåsippans förskola, Labyrintens förskola, Värmdöviks förskola, Lövharna och Kottens förskola, Ösby skola och Djurö skola.

2 (4)

RAPPORT
2013-10-23

INVENTERING AV KEMIKALIER I VÄRMDÖ KOMMUNS
VERKSAMHETER

Bland dem som svarade fanns ett antal som inte fått det utskickade brevet. Detta beror på att vissa som fått utskicket ansvarar för flera verksamheter, varför även de verksamheterna då inventerades.

Svaren har sammanställts i en exceldatabas, med undantag av Djurö skola. Eftersom deras redovisning var handskriven och inscannad, kunde den inte läggas över i exceldatabasen. Bedömningen generellt av brevinventeringarna var att kvaliteten överlag var god på det material som skickades in. Svarsfrekvensen var 68 procent. Totalt redovisades 300 kemikalier från dessa verksamheter, varav 34 var prioriterade.

4.3 EGENSKAPER HOS DE INVENTERADE KEMIKALIERNÄ

Sammanlagt inventerades 521 kemikalier, varav 65 var högst eller näst högst prioriterade enligt Värmdös plan.

Förekomsten av de i planen prioriterade kemikalierna varierade mellan verksamheterna. Några miljöfarliga ämnen (dvs prioriteringsnivå a i Värmdös plan för minskning av skadliga ämnen) påträffades, liksom några giftiga ämnen i laboratoriekemikalier, men merparten av de kemikalier som fanns och som prioriteras i planen, har märkningen "frätande" eller "starkt frätande" och tillhör prioriteringsnivå b i Värmdös plan. Frätande kemikalier var bland annat olika typer av rengöringskemikalier och verkstadskemikalier, och även några vattenbehandlingskemikalier. Bland laboratoriekemikalierna var de mest prioriterade produkterna klart överrepresenterade, vilket var förväntat med tanke på verksamhetens karaktär.

5 SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Inventeringen visar att det i kommunens samtliga inventerade verksamheter förekommer kemikalier som enligt Värmdös plan om möjligt ska substitueras med mindre skadliga kemikalier. Det är sannolikt att sådana kemikalier även finns i kommunens övriga verksamheter.

När man substituerar en kemikalie med en annan är det alltid viktigt att ha så god kännedom som möjligt om vad man byter till, för att försäkra sig om att det är ett bättre alternativ ur miljö- och hälsosynpunkt. Därför krävs kunskaper om kemikalier och dess miljö- och hälsoeffekter i ett sådant arbete. Det krävs givetvis också kunskaper om produkternas funktion, för att funktionen ska kunna bibehållas vid ett eventuellt utbyte.

Att inventera samtliga verksamheter i kommunen är en omfattande insats. Dock har detta projekt visat att inventering per brev ger ett gott resultat och kan vara ett användbart verktyg i det fortsatta arbetet, förslagsvis som ett komplement till andra insatser.

Mot bakgrund av ovanstående är rekommendationen att Värmdö kommun fattar beslut om hur man vill gå vidare med inventerings- och substitutionsarbetet.

Frågor som bör ställas är:

- Hur ska resultaten från de genomförda inventeringarna användas?
- Ska samtliga verksamheter inventeras?
- Behövs särskilda utbildningsinsatser, och i så fall vart ska de riktas?
- På vilka grunder kan man fatta beslut om substitution?
- Vilka ska vara ansvariga för fortsatt inventering och substitution?
- Hur ska arbetet följas upp (enligt planen ska detta göras på årlig basis)?

Ett förslag på uppföljning av denna inventering är att göra en fullständig inventering av en av de valda enheterna, exempelvis Solbackens förskola. En sådan inventering innefattar såväl varor som inbyggda material.

Det är svårare att bedriva substitutionsarbete när verksamheterna själva styr sina inköp. Upphandling kan vara ett kraftfullt verktyg i arbetet med att fasa ut skadliga kemikalier, och krav bör ställas på såväl kemiska produkter som på varor. Gemensamma inköp för flera enheter skulle underlätta detta arbete.

Säkerhetsdatablad för miljö- och hälsofarliga kemikalier bör finnas tillgängliga i den verksamhet där de används. En generell reflektion vid inventeringarna var att rutinerna för att förvara och uppdatera säkerhetsdatablad överlag bedöms behöva förbättras.

Flera av de verksamheter som inventerades använder anmärkningsvärt många kemikalier. På flera av verksamheterna finns ett behov av att gå igenom kemikalierna och rensa bort de som inte används. Inventeringslistorna från detta projekt kan vara en bra utgångspunkt för detta. Att ha en helhetsbild över sin kemikalieanvändning har flera syften, dels miljömässigt, dels ekonomiskt då dubbelinköp kan undvikas. Även om merparten av dessa inte har de högsta prioriteringarna enligt Värmdös plan, så utgör en stor kemikalieanvändning i sig ändå en miljöbelastning.